

DINSHUNOSLIK VA TERRORIZM: DIN VA JAMIYAT MUAMMOLAR

Ilmiy raxbar:

X.U.SAMATOV

TATU Samarqand filiali, KI24-03 guruh talabasi

Akbarova Muslima Muzaffar qizi

Tel: +998972329444

Gmail; muslimakbarova.0406@gmail.com

Anotatsiya: Mazkur maqolada dinshunoslik fanining zamonaviy jamiyatdagi oʻrni va terrorizmga qarshi kurashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Diniy ekstremizmning kelib chiqish sabablari, uning diniy niqob ostida yuritilayotgan mafkuraviy harakatlar orqali jamiyat barqarorligiga salbiy taʼsiri koʻrib chiqilgan. Shuningdek, dinshunoslikning diniy savodxonlikni oshirish, yoshlarni radikal gʻoyalardan himoya qilishdagi roli yoritilgan. Muallif diniy bilimlar orqali murosasizlik va zoʻravonlikka qarshi kurashish yoʻllarini koʻrsatadi hamda ilm-maʼrifat asosidagi yondashuvni ilgari suradi.

Kalit soʻzlar: dinshunoslik, terrorizm, diniy ekstremizm, jamiyat, maʼrifat, radikalizm, islom, xavfsizlik.

Bugungi global dunyoda insoniyat taraqqiyoti bilan birga turli ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolar ham ortib bormoqda. Ayniqsa, XXI asrda insoniyat uchun eng xavfli tahdidlar sirasiga kiruvchi hodisalardan biri — bu **terrorizm**dir.

Terrorizm nafaqat jismoniy talafotlar, balki ruhiy va maʼnaviy tanazzulga ham sabab boʻlayotgan xavfli hodisadir. Yana-da ayanchlisi, bu tahdid baʼzida diniy niqob ostida amalga oshirilmoqda. Odamlarni aldash, ularning eʼtiqodini ekspluatatsiya qilish orqali ekstremistik guruhlar oʻz mafkurasini singdirishga harakat qilmoqda. Bu kabi holatlarda **dinshunoslik** fanining oʻrni beqiyosdir.

Chunki dinshunoslik — bu dinning mohiyati, tarixiy ildizlari, rivojlanish bosqichlari va jamiyatdagi oʻrni haqida ilmiy tahlillarni amalga oshiruvchi fandır. Dinshunoslik orqali jamiyat aʼzolarining diniy savodxonligini oshirish, notoʻgʻri qarash va talqinlarga nisbatan immunitet shakllantirish mumkin. Quyidagi maqolada biz dinshunoslik va terrorizm oʻrtasidagi murakkab munosabatlarni tahlil qilamiz, shuningdek, zamonaviy jamiyatda yuzaga kelayotgan diniy muammolarga yechim sifatida ilmiy yondashuvning zarurligini asoslab beramiz

Dinshunoslik: mohiyati va maqsadi

Dinshunoslik qadimdan mavjud boʻlgan, ammo zamonaviy davrda yanada muhim ahamiyat kasb etayotgan fan sohasidir. U turli dinlar tarixini, ularning rivojlanishini, ijtimoiy hayotdagi oʻrnini, taʼsirini va inson ongi bilan munosabatini chuqur oʻrganadi.

Dinshunoslik fanining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Dinning asl mohiyatini, aqidaviy va axloqiy tamoyillarini ilmiy asosda tushuntirish;
- Turli diniy oqimlar va ularning ijtimoiy-siyosiy taʼsirini tahlil qilish;
- Dinni notoʻgʻri talqin qilish oqibatlarini aniqlash va ularning oldini olish;
- Yosh avlodga diniy savodxonlikni singdirish va ekstremistik qarashlarga qarshi immunitet hosil qilish.

Ayni paytda dinshunoslik nafaqat diniy soha vakillariga, balki keng jamoatchilikka zarur boʻlgan bilimlar majmuasidir. Jamiyatda shakllanayotgan ijtimoiy ong va diniy madaniyatning asosiy omillaridan biri ham aynan shu fanga bogʻliq.

Terrorizm va diniy niqob: muammo ildizlari

Soʻnggi yillarda global darajada avj olayotgan terroristik harakatlar koʻpincha diniy shiorlar ostida amalga oshirilmoqda. Jumladan, “jihad”, “shahidlik”, “diniy

vazifa” kabi tushunchalar noto‘g‘ri talqin qilinib, begunoh odamlar hayotiga zomin bo‘layotgan harakatlarga asos bo‘layapti. Bu holat esa dinning asl mohiyatini buzadi va odamlar ongida dini xavfli kuch sifatida talqin qilishga olib keladi.

Terroristik guruhlar odatda quyidagi uslublardan foydalanadi:

- **Dinni siyosiy vosita sifatida ishlatish** – diniy g‘oyalarni o‘z mafkuralariga xizmat qildirish;
- **Savodsiz yoshlarga murojaat qilish** – diniy bilim yetarli bo‘lmagan qatlamni yollash;
- **Qur’on va hadislarni kontekstdan chiqarib talqin qilish** – matnning asl maqsadini o‘zgartirish;
- **Dinni zo‘ravonlik bilan bog‘lash** – tinchlik dini bo‘lgan islomni ekstremistik g‘oyalar bilan almashtirish.

Halbuki, islom dini o‘z mohiyati bilan tinchlik, bag‘rikenglik va insoniylikka da’vat etadi. Qur’oni karimda shunday deyiladi:

“Kim bir jonni nohaq o‘ldirsa, go‘yo butun insoniyatni o‘ldirgan bo‘ladi.” (Moida surasi, 32-oyat)

Demak, terrorizm islom dini tamoyillariga butunlay zid bo‘lib, uning niqobi ostida yuritilayotgan har qanday harakat rad etilishi kerak.

Jamiyat va dinshunoslik o‘rtasidagi bog‘liqlik

Jamiyatda diniy madaniyat va tafakkur darajasi yuqori bo‘lsa, u yerda zo‘ravonlik, radikalizm va diniy nizolar uchun imkon kam bo‘ladi. Dinshunoslik aynan shunday madaniyatni shakllantirishda xizmat qiladi. Buning uchun quyidagi choralarni ko‘rish muhim:

1. **Ta’lim tizimida dinshunoslikni rivojlantirish** – maktab va oliy o‘quv yurtlarida dinshunoslik asoslari, dinlar tarixi va diniy madaniyat darslarini

kiritish.

2. **Ommaviy axborot vositalari orqali ma'rifiy ishlar olib borish** – diniy bilimlarni noto'g'ri talqinlardan tozalash.

3. **Diniy tashkilotlar bilan hamkorlik qilish** – imom-xatiblar, dinshunos olimlar ishtirokida ma'naviy-ma'rifiy suhbatlar tashkil etish
Yoshlar bilan tizimli ishlash – diniy savodxonlikni oshirish, radikal oqimlarga qarshi immunitet hosil qilish.

Jamiyatda sog'lom diniy muhit shakllansa, unda murossasizlik, ekstremizm va terrorizm ildiz otolmaydi. Buning uchun esa dinshunoslik faniga e'tibor kuchaytirilishi lozim.

Dinshunoslik va ekstremizmga qarshi kurash

Bugungi dunyoda diniy ekstremizmga qarshi kurashning eng samarali yo'li — bu **ilm va ma'rifatdir**. Kuch ishlatish orqali muammoni butunlay bartaraf etib bo'lmaydi. Aksincha, tushunish, tushuntirish va ongni o'zgartirish orqali jamiyatni ijobiy tomonga burish mumkin. Dinshunoslik bu borada quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

- Diniy atamalarning asl ma'nosini ochib beradi (masalan, “jihad”ning ichki kurash ma'nosini);
- Radikal oqimlarning g'oyaviy poydevorini ochib tashlaydi;
- Dinning asl manbalarini (Qur'on, hadis, fiqh) to'g'ri tushunishga yordam beradi;
- Har bir insonda tanqidiy fikrlash va diniy mulohaza qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan ham ushbu yo'nalishda muhim ishlar olib borilmoqda. Jumladan, Islom sivilizatsiyasi

markazi, Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi kabi muassasalar faoliyati, diniy sohada olib borilayotgan islohotlar bu yo'nalishda muhim qadamlardir.

Xulosa

Bugungi globallashuv jarayonida insoniyat turli xil ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolarga duch kelmoqda. Ayniqsa, diniy ekstremizm va terrorizm kabi tahdidlar butun dunyo tinchligi, xavfsizligi hamda barqaror taraqqiyotiga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Afsuski, bu harakatlar ko'pincha din, xususan, islom dini

nomidan suiiste'mol qilinmoqda. Noto'g'ri talqinlar, diniy savodsizlik va mafkuraviy manipulyatsiyalar natijasida ko'plab yoshlar ekstremistik oqimlar ta'siriga tushib qolmoqda. Bunday sharoitda dinshunoslik fanining jamiyatdagi o'rni va ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Dinshunoslik diniy g'oyalarning asl mohiyatini ochib berish, ularni tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstda tahlil qilish orqali noto'g'ri qarashlar va ekstremistik talqinlarga qarshi mafkuraviy immunitet shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu fan orqali insonlar dinning asl mohiyatini – bag'rikenglik, tinchlik, adolat va insoniylik tamoyillarini chuqur anglaydi. Dinshunoslikning ta'lim tizimiga integratsiyalashuvi, ommaviy axborot vositalarida ma'rifiy targ'ibotning kuchaytirilishi va diniy tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan ishlar natijasida jamiyatda sog'lom diniy ong shakllanadi. Bu esa o'z navbatida radikalizm va terrorizmga qarshi samarali kurashishga zamin yaratadi.

Shu nuqtai nazardan qaralganda, dinshunoslik nafaqat dini bilimlarni o'rgatuvchi akademik fan, balki jamiyatni ekstremistik g'oyalardan himoya qiluvchi mafkuraviy qalqon, tinchlik va barqarorlik garovi sifatida qaralishi lozim.

Dinshunoslik orqali shakllangan ongli va tanqidiy fikrlovchi avlod har qanday buzg'unchi harakatlarga qarshi turishga qodir bo'ladi. Shu bois, jamiyatimizda dinshunoslikni rivojlantirish, bu sohada ilmiy va amaliy ishlarni kengaytirish hozirgi zamon talabi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Qur'oni Karim. Tarjimasi va sharhi. – Toshkent: Hilol Nashr, 2017.

2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Usmonov M. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2020.
4. Islom Karimiy. Din va jamiyat. – Toshkent: O'zbekiston, 2015.
5. Turaev A. Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Adolat, 2019.
6. Alikhanov R. Ma'naviyat, huquq va terrorizmga qarshi kurash. – Toshkent: Ijtimoiy Fikr, 2016.
7. Tohirov S. Zamonaviy dinshunoslik: nazariya va metodologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
8. Buxoriy, Imom. "Al-Jome' as-Sahih" – islom dini asosiy manbalaridan.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning diniy-ma'rifiy sohadagi islohotlar yuzasidan nutqlari va chiqishlari. www.president.uz
10. BMT va YUNESKOning diniy bag'rikenglik va terrorizmga qarshi kurash bo'yicha hisobotlari. www.un.org